ČESKÁ SPOLEČNOST ORNITOLOGICKÁ
JIHOMORAVSKÁ POBOČKA

VÝROČNÍ ZPRÁVA 2023

Autorka kresby chřástala: Marie Hánová
Fotografie: archiv JMP ČSO, Andrej Chudý, Pavel Štěpánek, Tomáš Trojan
Grafická úprava a sazba: Anna Mrázová
2024

OBSAH

1. **JIHOMORAVSKÁ POBOČKA ČSO 3**
2. **ČLENSKÁ AGENDA 5**
3. **REALIZOVANÉ PROJEKTY 7**
   - *3.1 Kam za ptáky 7*
   - *3.2 Kosteliska - obnova nivních biotopů 9*
   - *3.3 PLOVOUCÍ OSTROVY – podpora biodiverzity a kvality vod 13*
   - *3.4 PA-KO (Podpora zem. a pastevních aktivit) 17*
   - *3.5 LIFE in Salt Marshes 19*
   - *3.6 Opatření pro zlepšení vodního režimu na Kosteliskách 20*
4. **VÝZKUM A MONITORING PTÁKŮ 21**
   - *4.1 Cílový druh JMP ČSO– moudivláček lužní 21*
   - *4.2 Monitoring v Ptačích oblastech a druhů přílohy I 23*
   - *4.3 Ochrana hnízdišť čejek 24*
   - *4.4. Monitoring bioty v PR Věstonická nádrž 25*
   - *4.5 Monitoring hnízdišť orla mořského v JMK 27*
   - *4.6 Monitoring hnízdišť raroha velkého v JMK 28*
   - *4.7 Ornitologické průzkumy: PP Načeratický kopec a PP Pánov 29*
   - *4.8 Průzkumy synantropních živočichů na budovách 30*
   - *4.9 Hodnocení stavu Ptačích oblastí pro projekt Centrum voda 31*
   - *4.10 Sčítání orlů mořských na nocovištích 32*
   - *4.11 Budky pro synantropní ptáky 33*
   - *4.12 Členská exkurze: Tišnovsko 34*
5. **OSVĚTA A VZDĚLÁVÁNÍ 35**
   - *5.1 EVVO pro školy a exkurze pro veřejnost 35*
   - *5.2 Prezentace činnosti JMP ČSO a účast na konferencích 37*
   - *5.3 Grazing tour 38*
6. **PÉČE O PŘÍRODU A MANAGEMENTY 39**
   - *6.1 Ptačí park Kosteliska 39*
   - *6.2 Péče o chráněná území 43*
7. **PRAVIDELNÉ AKCE PRO ČLENY I VEŘEJNOST 45**
8. **AKTIVNÍ ÚČAST VE SPRÁVNÍCH ŘÍZENÍCH 47**
9. **VYDÁVÁNÍ ČASOPISU CREX 49**
10. **HOSPODAŘENÍ V ROCE 2023 ..... 50**
    - *10.1 Rozvaha 50*

1. JIHOMORAVSKÁ POBOČKA ČSO

Jsme nezisková organizace zaměřená na ochranu a výzkum ptáků na jižní Moravě. Aktivně pečujeme o cenné lokality a obnovujeme biotopy. Organizujeme exkurze, koordinujeme monitoring a výzkumy. Naši členové působí v celém regionu, řada z nich dlouhodobě a pravidelně sleduje určité území, jiní se specializují na monitoring určitých druhů a možnosti jejich ochrany. Věnujeme se i ekologické výchově a práci s veřejností a spravujeme ptačí park Kosteliska. Vydáváme časopis Crex.

Chcete se dozvědět víc?
Navštivte naše stránky ***www.jmpcso.cz***, sledujte nás na Facebooku: ***fb.com/jmpcso***, nebo nám napište na: ***jmpcso@birdlife.cz*.**

2. ČLENSKÁ AGENDA

Počet členů k 31. 12. 2023: 251
Počet nových členů: 18
Komunikace s členskou základnou: M. Berková, T. Čamlíková

V roce 2023 proběhly dvě členské schůze: 11. 3. a 2. 12., a to v přednáškovém sále Moravského zemského muzea v Brně na Zelném trhu. Na jarní schůzi jsme oslavili výročí 30 let od založení Jihomoravské pobočky ČSO.

Členům nabízíme během roku řadu exkurzí, včetně jarní víkendové exkurze do některé za zajímavých, ale ornitologicky méně probádaných oblastí jižní Moravy.

Každoročně se také věnujeme cílovému druhu pobočky s možností zapojit se do jeho mapování. Rovněž několikrát do roka organizujeme dobrovolnické brigády v některém z území, o která pečujeme, kde uvítáme každou pomocnou ruku. Vždy druhou středu v měsíci se koná „ornito-hospoda“ – neformální setkání ornitologů v restauraci Thalie v Brně, Rooseveltova 14 (od 19:00).

Pozvánky na naše akce zasíláme emailem a zveřejňujeme na Facebooku nebo na našem webu, kde také můžete nalézt další informace o činnosti pobočky. Členské příspěvky na rok 2023 činily 100 Kč/osoba.

Výbor pracuje od 3. 12. 2022 v následujícím složení: J. Sychra – předseda, K. Horák – místopředseda, G. Čamlík – jednatel, D. Horal – člen, P. Heralt – člen, F. Petřík – člen. Další volební schůze se uskuteční na podzim roku 2026.

3. REALIZOVANÉ PROJEKTY

3.1 Kam za ptáky

Trvání: 2022-2023
Financování 2023: Interreg V-A Slovenská republika – Česká republika 2014-2020
Řešitelé: G. Čamlík, T. Čamlíková, K. Horák, G. Štětková, O. Ryška, J. Horák, M. Berková, J. Švanyga, V. Králová

Pro naši organizaci byl tento roční projekt celkem netradiční, jelikož nebyl zaměřen na výzkum či ochranu ptáků, ale na cestovní ruch. Rozvinuli jsme spolupráci s obcemi v okolí ptačího parku Kosteliska – Dubňany a Šardicemi. V parku jsme také instalovali turistický mobiliář, dvě naučné stezky doplněné o plazníky, broukoviště či hmyzí hotely nebo třeba ornitologickou pozorovatelnu pojmenovanou po významném hodonínském ornitologovi Stanislavu Svobodovi, doplněná o krmiště a napajedlo pro ptáky. Vytvořili jsme tiskové materiály pro informační centra a pro návštěvníky parku (mapy, checklisty, samolepky či putovní výstavu). Vznikla publikace Kam za ptáky v česko-slovenském pohraničí a stejně laděný web. Uspořádali jsme 22 exkurzí, které navštívilo přes 700 osob, a vytvořili 2 výukové programy pro školy v ptačím parku.

Materiály vytvořené v rámci projektu můžete stáhnout na našich webových stránkách (v sekci „Ke stažení“), vytvořili jsme také specializovaný web s tipy na výlety za ptáky v projektovém území ***www.kamzavtakmi.sk***.

za podpory:

SK-CZ 14-20
INTERREG V-A
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA
EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND REGIONÁLNEHO ROZVOJA
SPOLOČNE BEZ HRANÍC
kam za vtákmi
kamzavtakmi.sk

3.2 Kosteliska – obnova nivních biotopů

Trvání: 2021-2024
Financování 2023: Fondy EHP a Norska 2014–2021 – program CZ-ENVIRONMENT (výzva Rondane)
Řešitelé: G. Čamlík, O. Ryška, P. Prudil, J. Horák, T. Čamlíková, K. Polášková, J. Sychra (hydrobiologie), O. Konvička a Východomoravská pobočka ČSE (entomologie), P. Hubatka a Š. Pustková (botanika)

V rámci projektu bylo obnoveno více jak 10 ha území na břehu Jarohněvického rybníka. Tato část ptačího parku byla původně neprostupná a zarostlá invazním zlatobýlem, nyní je pestrá, různorodá a hostí mnoho druhů živočichů a rostlin včetně těch vzácných. Díky projektu jsme nastartovali obnovu původních nivních biotopů pomocí tradičních metod. Klíčová je zejména pastva šesti krav uherského stepního skotu. Ta je zároveň nejefektivnější a trvale udržitelný nástroj péče o toto území.

V některých místech proběhly lehké terénní úpravy (stržení drnu, modelace terénu) za účelem zavodnění některých míst, či umocnění efektu potlačování invazních a expanzních druhů. Bylo zahájeno pravidelné sečení, v současnosti se sečou pouze úživnější plochy s hustší vegetací, případně plochy s výskytem invazních nebo expanzních druhů. Vyřezali jsme husté porosty křovin včetně invazních dřevin (javor jasanolistý) o celkové výměře cca 1 ha plochy. Ořezali jsme desítky vrb na hlavu a zasadili pruty pro vypěstování nové aleje hlavatých vrb. Prosvětlili jsme hustý a tmavý les.

Proběhl hydrobiologický, ornitologický, botanický a entomologický průzkum území. Podrobný monitoring ukázal, že je projektová lokalita útočištěm pro stále větší množství druhů včetně těch, které patří v Česku k nejvzácnějším. Příkladem jsou nálezy jedinců užovky stromové, která je nejohroženějším českým hadem a vyskytuje se ostrůvkovitě na několika málo místech. Populace v ptačím parku Kosteliska dosud unikala pozornosti.

Za dobu trvání projektu jsme na Kosteliskách uvítali přes 390 účastníků exkurzí nebo dobrovolníků. Díky nákupu krav a pořízené pastevní infrastruktuře jsou tato opatření dlouhodobě udržitelná a péče o toto území pokračuje i po skončení projektu.

za podpory:

Norway grants

STÁTNÍ FOND ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Společně pro zelenou Evropu

3.3 Plovoucí ostrovy – podpora biodiverzity a kvality vod

Trvání: 2022-2024
Financování 2023: Fondy EHP a Norska 2014–2021 – program CZ-ENVIRONMENT (výzva Rago)
Řešitelé: B. Pelánková, G. Čamlík, P. Berka, J. Zaňát, M. Palička, O. Ryška, R. Jureček, T. Čamlíková

V roce 2023 hnízdilo na jižní Moravě 251 párů rybáků obecných, z toho 82 hnízdilo na 4 nových betonových plovoucích ostrovech. Přitom v roce 2008, kdy jsme s praktickou ochranou rybáků na jižní Moravě začali, jich na tomto území hnízdilo pouze 57. Většina párů přitom hnízdila na nevyhovujících ostrůvcích a s nízkou hnízdní úspěšností. Početnost tohoto ohroženého druhu se tak oproti roku 2008 zvýšila více jak čtyřnásobně. Vzrůstající početnost rybáků přímo závisela na narůstající ploše udržované ochranářskými opatřeními. Ať už se jednalo o údržbu pevných ostrovů, tak o instalaci plovoucích ostrůvků.

Hledali jsme proto co nejtrvalejší řešení, které by bylo odolné vlnám, bezpečné proti predátorům a v neposlední řadě také efektivní na údržbu. Proto jsme zvolili plovoucí betonové ostrovy. Na jaře 2023 byly instalovány čtyři ostrůvky a na podzim další čtyři. Betonový ostrov představuje technické řešení přírodního problému. Tyto ostrovy představují jakousi náhradu za dynamické štěrkové ostrovy, které kdysi vznikaly na nezregulovaných řekách a také konstrukčně zamezují predaci invazním šelmám, například norkovi americkému, což je v současnosti pro koloniální druhy hnízdící na zemi klíčové.

Z projektu bylo instalováno 8 železobetonových hnízdních ostrovů s dlouhou životností bez nutnosti servisu, s garantovanou zárukou výrobcem v délce 50 let. Zároveň v rámci inovativního přístupu byla plocha hnízdních ostrovů rozšířena o vegetační ostrovy, které vytváří vhodné podmínky pro mláďata rybáků v době, kdy začínají létat a často při neúspěšných pokusech padají do vody, odkud mají problém se dostat.

Současně vegetační ostrovy slouží také jako alternativní stanoviště pro další druhy, např. sloužily i pro hnízdění dalších druhů ptáků (v sezóně 2023 to byli racek chechtavý, potápka roháč či polák velký). Jedná se o inovaci, která byla poprvé ověřena v praxi a činí tak tento projekt unikátním.

Ostrovy byly instalovány na sedmi lokalitách – Stolářka, Jarohněvický rybník, Pouzdřanský rybník, Mlýnský rybník, Prostřední rybník, Velký Bílovec, Jaroslavický rybník.

Pro lepší monitoring ostrovů jsou na nich instalovány fotopasti, které zachycují dění na ostrově. Již první sezonu jsme se dozvěděli mnoho zajímavého. Například, že někteří ptáci umí sedět na prázdných hnízdech až šest dnů. Hnízda následně opustili nebo si postavili jiná. Naopak hnízda s vejci, která rybáci naoko během dne nechali bez dozoru (fotopasti snímají ostrov 4x denně), byla nakonec úspěšná.

za podpory:

Norway grants

3.4 PA-KO (Podpora zemědělských, a především pastevních aktivit JMP ČSO v PP Pánov a na Kosteliskách)

Trvání: od 2023, dlouhodobý
Financování 2023: Beleco, z.s.
Řešitelé: G. Čamlík, O. Ryška, P. Prudil, J. Horák, M. Stehlíková

V prvním roce spolupráce se naše činnost soustředila na revitalizaci nivy Šardického potoka, kde bylo udržováno cca 3 ha luk původně s dominancí invazního zlatobýlu obrovského a slunečnice topinambur. V červnu proběhla pravidelná seč těchto ploch, po níž byla biomasa pečlivě shrabána a odklizena. V období od srpna do října jsme zajišťovali pastvu ovcí a koz, následně odstranili nedopasky. V okrajových částech těchto luk byly odstraněny invazní javory jasanolisté, aby se vytvořily podmínky pro další rozšíření ploch v příštím roce.

Na první pohled se může zdát, že byl management příliš intenzivní. Jedná se však o plochy v nivě Šardického potoka, které jsou dlouhodobě neobdělávány. Cílem nastaveného managementu tak bylo jednak potlačení nepůvodních druhů a také podpora biodiverzity.

Příspěvek byl také využit k svezení 60 balíků sena z různých lokalit k zimovišti zvířat na Kosteliskách, aby bylo zabezpečeno krmení pro naše krávy.

JCB
JCB

3.5 LIFE in Salt Marshes – Komplexní ekologická obnova degradovaných a zanikajících slanisek v moravské Panonii

Trvání: srpen 2023-2029
Financování 2023: program LIFE22-NAT-CZ-LIFE (Evropská komise), MŽP
Řešitelé: G. Čamlík, O. Ryška

Cílem projektu je zlepšení aktuálního stavu jihomoravské zemědělské krajiny, která trpí ztrátou biodiverzity, sníženou schopností retence vody a špatnou kvalitou vod (a posléze i půd). Do projektu je zahrnuto 10 evropsky významných mokřadních lokalit, na kterých se historicky vyskytovaly nebo vyskytují typické druhy slanisek. JMP ČSO v rámci projektu zajišťuje pastvu ve čtyřech z nich: PP Vypálenky, Kosteliska, Husí pastviště v PR Věstonická nádrž a PP Trkmanec-Rybníčky.

Do konce roku jsme zahájili intenzivní sérii jednání na různých úrovních a s různými institucemi, s cílem projednat a upřesnit managementové cíle pro jednotlivé lokality. V úvodní fázi projektu také proběhl zahajovací seminář a začali navazovat spolupráci s odborníky na pastvu, jak z České republiky, tak ze zahraničí. Tato setkání přispěla k obohacení našich zkušeností a podpořila efektivní sdílení odborných poznatků.

za podpory: Ministerstvo životního prostředí České republiky
NATURA 2000
Spolufinancováno Evropskou unií
LIFE IN SALT MARSHES

3.6 Opatření pro zlepšení vodního režimu a podporu biodiverzity v tůni v ptačím parku Kosteliska

Trvání: 2022-2023
Financování 2023: Národní plán obnovy – Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny
Řešitelé: O. Ryška, G. Čamlík, P. Prudil, H. Matušík, J. Prágr, dobrovolníci

V rámci dobrovolnické brigády byla v lednu 2023 obnovena lesní tůň na Obecní pastvině v ptačím parku Kosteliska. Vyřezali jsme křoviny (zejména nízké „plazivé“ vrby), tůň se také prosvětlila ořezem větví okolních vzrostlých stromů. Vyřezané dřeviny jsme vynášeli do otevřeného prostoru ohrady, kde se ukládaly na hromady, které byly následně poštěpkovány a hmota odvezena.

Vyčištěná tůň se následně odbahnila pomocí kráčejícího bagru. Z tůně bagr odstranil cca do 50 cm nánosu sedimentu. Ten byl následně deponován do okrajových částí tůně, kde tak vznikly hrázky a oddělily ji tak od přilehlého Jarohněvického rybníku (od JZ) a vodní plochy „Oko“ (od SV).

za podpory:
Financováno Evropskou unií NextGenerationEU
NÁRODNÍ PLÁN OBNOVY

4. VÝZKUM A MONITORING PTÁKŮ

4.1 Cílový druh JMP ČSO

Trvání: dlouhodobé
Financování 2023: dobrovolnická práce/občanská věda
Řešitelé: členové JMP ČSO, hlavní koordinátor: F. Petřík

Pobočkovým druhem pro rok 2023 byl zvolen moudivláček lužní, kterého jsme sice mapovali i v předešlém roce, ovšem rozhodli jsme se termín ještě o rok prodloužit. U moudivláčka jsou totiž známy meziroční výkyvy v jeho početnosti, a tak by jednoletý monitoring mohl být nedostatečný. Mapování probíhalo na celém území působnosti JMP ČSO, tedy v Jihomoravském kraji a v části kraje Zlínského (okresy Uherské Hradiště a Zlín). Cílem bylo zjistit aktuální stav populace moudivláčka ve zvolené oblasti a zmapovat lokality, na kterých se moudivláček v hnízdní době vyskytuje. Dále jsme se zaměřili na pohnízdní výskyt moudivláčků a na vzácně zimující jedince. V zimě jsme se také zaměřili na dohledávání moudivláčcích hnízd, které bylo usnadněno absencí olistění na stromech. Do mapování v hnízdní době se zapojilo přes 50 pozorovatelů, kteří zadali přes 170 záznamů. Celkem bylo zjištěno skoro sto teritorií na necelých 50 lokalitách. Podrobné výsledky z mapování budou publikovány v příštím čísle pobočkového časopisu Crex.

4.2 Monitoring v Ptačích oblastech a druhů přílohy I.

Trvání: dlouhodobé
Financování 2023: AOPK ČR (prostřednictvím ČSO)
Řešitelé: G. Čamlík (koordinace)

V roce 2023 pokračoval monitoring ptáků v ptačích oblastech podle závazných metodik. Mapovalo se ve všech 8 ptačích oblastech na jižní Moravě. Sledovány byly lesní druhy, jako jsou skřivan lesní a lelek lesní, a z mokřadních druhů moták pochop a slavík modráček. Dále byl mapován ťuhýk obecný a pěnice vlašská. Stejně jako v předchozích letech probíhalo každoroční mapování čápů bílých, kvakošů nočních a rybáků obecných.

Kromě sledování v ptačích oblastech byl realizován monitoring i mimo tyto oblasti, zaměřený na lelka lesního, motáka pochopa, rybáka obecného, chřástala vodního a sovy v lužních lesích. Na monitoringu se celkem podílelo 16 mapovatelů, kteří přispěli k důkladnému zmapování a získání dat důležitých pro ochranu těchto druhů.

4.3 Ochrana hnízdišť čejek chocholatých

Trvání: dlouhodobé
Financování 2023: vlastní zdroje/částečně podpořeno ČSO
Řešitelé: G. Štětková (koordinátorka), P. Berka, M. Palička, O. Ryška, I. Bořil, T. Těšitelová, K. Horák

Čejka chocholatá patří mezi nejrychleji ubývající druhy ptáků u nás. Důvodem je zejména intenzivní velkoplošné zemědělství a destrukce čejčích hnízd zemědělskou technikou. Jihomoravská pobočka se proto dlouhodobě věnuje ochraně hnízdišť čejek na aktivně obdělávaných plochách. Klíčové je hnízda včas nalézt, viditelně je označit a následně kontaktovat zemědělce, kteří na daných místech hospodaří. V hnízdní sezóně v roce 2023 se podařilo na území působnosti pobočky označit celkem 56 hnízd a poté o tom kontaktovat příslušné hospodařící subjekty. I přes naši snahu se v několika málo z těchto případů hnízda ochránit nepodařilo, většinou však z důvodu špatné komunikace v rámci zemědělského podniku a pouze v malé míře jsem se setkali s úplnou neochotou vyznačená hnízda čejek technikou objet.

4.4 Monitoring bioty v PR Věstonická nádrž

Trvání: 2022-2024
Financování 2023: Povodí Moravy, s.p.
Řešitelé: Botanika – R. Němec a spol., Entomologie – O. Konvička a spol., Hydrobiologie – J. Sychra a spol., Monitoring rozlohy litorálů – Z. Janoška, Monitoring hnízdního společenstva – G. Čamlík a P. Berka, Zimní sčítání vodních ptáků – G. Štětková, G. Čamlík a spol.

V rámci přírodní rezervace Věstonická nádrž se Jihomoravská pobočka se spolupracovníky podílela na komplexním celoročním monitoringu bioty, který byl realizován za finanční podpory Povodí Moravy. V zimním a předjarním období od listopadu do března zde každý měsíc probíhalo sčítání zimujících vodních ptáků. V období od jara do podzimu byl realizován botanický, entomologický a hydrobiologický monitoring. V hnízdním období jsme sledovali také druhové složení ptačího společenstva a u všech zaznamenali nejvyšší prokázanou hnízdní kategorii. Avifauna litorálních porostů byla monitorována formou liniového sčítání druhů. Zaměřili jsme se také na početnost a úspěšnost koloniálně hnízdících druhů ptáků na ostrovech (kolonie racků, rybáků, volavkovitých a kormoránů). Součástí monitoringu bylo dále sledování rozlohy litorálních porostů pomocí dronu. Cílem monitoringu bylo po podrobném průzkumu bioty nastavit vhodný management pro jednotlivé části přírodní rezervace a meziročně vyhodnotit jeho vhodnost pro jednotlivé skupiny organismů.

4.5 Monitoring hnízdišť orla mořského v Jihomoravském kraji

Trvání: dlouhodobé
Financování 2023: JMK
Řešitelé: V. Beran, G. Čamlík, D. Horal, J. Krejčí, H. Matušík, M. Palička, O. Ryška, V. Škorpíková

Jedná se o dlouhodobou aktivitu JMP ČSO. Kromě zachycení velikosti populace a základních informací o průběhu hnízdění, a především jeho úspěšnosti je součástí naší práce aktivní domlouvání ochrany hnízdišť s příslušnými hospodářskými subjekty. Rok 2023 byl opět v mnoha ohledech mimořádný – byl zjištěn nejvyšší počet teritorií (31), počet prokázaných hnízdění 21, úspěšných hnízdění 20 a počet mláďat před vyvedením 37.

4.6 Monitoring hnízdišť raroha velkého v Jihomoravském kraji

Trvání: dlouhodobé
Financování 2023: JMK
Řešitelé: V. Beran, D. Horal, V. Škorpíková, P. Štěpánek

Podobně jako v případě orla mořského se jedná o dlouhodobou aktivitu JMP ČSO. Monitoring je o to důležitější, že raroh se u nás nachází na okraji areálu a řada hnízdišť je ohrožena. V roce 2023 byla zjištěna pouze 2 prokázaná hnízdění, vzrostlých mláďat před vyvedením bylo zjištěno 5.

4.7. Ornitologické průzkumy v maloplošně chráněných územích: PP Načeratický kopec a PP Pánov

Trvání: 2023
Financování 2023: JMK
Řešitelé: G. Čamlík, O. Ryška, V. Škorpíková

Na základě objednávky krajského úřadu jsme provedli ornitologický průzkum ve vybraných lokalitách. Tyto oblasti jsou bývalými vojenskými cvičišti, která vyžadují specifický typ managementu pro zachování biodiverzity. Opakované průzkumy na těchto místech poskytují cennou zpětnou vazbu a umožňují vyhodnotit efektivitu a dopady stávajících managementových opatření.

4.8 Průzkumy synantropních druhů živočichů na budovách určených k zateplení nebo rekonstrukci

Trvání: dlouhodobé
Financování 2023: jednotliví žadatelé (stavebníci, obce, instituce)
Řešitelé: K. Horák, G. Štětková (Brno a okolí), G. Čamlík, O. Ryška (Uherskohradišťsko, Hodonínsko)

Průzkumy na stavbách jsou tradičně nedílnou součástí naší činnosti, každoročně provedeme průzkum a vyhodnotíme výskyt synantropních druhů ptáků a netopýrů na několika desítkách objektů (v roce 2023 se jednalo o 81 budov). Jedná se zejména o průzkumy před rekonstrukcí v rámci druhové výjimky nebo o podklad pro dotace OPŽP. Jde tak o zásadní možnost přímé ochrany hnízdišť rorýsů obecných, kavek obecných, jiřiček, vlaštovek, poštolek a dalších synantropních druhů ptáků. Někdy není jednoduché nalézt společnou řeč s investory, či stavebníky. Záchrana hnízdišť a podpora hnízdění cílových druhů ale za všechno vynaložené úsilí stojí.

4.9 Hodnocení stavu Ptačích oblastí pro projekt Centrum voda

Trvání: 2023-2025
Financování 2023: TAČR, Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v.v.i.
Řešitelé: J. Sychra, H. Latková, P. Heralt

Cílem projektu, na kterém se JMP ČSO podílí jako subdodavatel, je zpracovat komplexní metodický postup sledování a hodnocení stavu chráněných území vymezených pro ochranu stanovišť a druhů s vazbou na vody, zařazených do Registru chráněných území podle Rámcové směrnice o vodách (RSV). Na základě rešerše dostupných literárních zdrojů jsme rozdělili druhy ptáků – předmětů ochrany ptačích oblastí do tří kategorií dle jejich vazby na kvalitu vody. První výsledky jsme představili v prosinci na workshopu Centra vody v Praze.

4.10 Sčítání orlů mořských na nocovištích

Trvání: dlouhodobé
Financování 2023: vlastní zdroje / AOPK ČR (prostřednictvím ČSO)
Řešitelé: P. Berka, G. Čamlík (koordinace), M. Dostál, J. Kouřil, D. Horal, K. Horák, M. Palička, O. Ryška, L. Řičánek, M. Dostál, M. Ungrová, P. Heralt, J. Pavelka, R. Jureček, V. Kutáček, J. Kvasnička, M. Polák

Jedná se již o tradiční sčítání orlů při přeletu z lovišť na nocoviště. Pro sčítání je potřeba nejen velkého odhodlání snášet nepřízeň počasí, ale také širokého zapojení dobrovolníků. V lednu 2023 jsme sečetli 50-51 orlů mořských a v únoru 70-71 orlů.

4.11 Budky pro synantropní ptáky

Trvání: dlouhodobé
Financování 2023: MČ Brno-střed, vlastní zdroje
Řešitelé: K. Horák, A. Šťastný, J. Zeman

Projekt podpory a zlepšení hnízdních možností synantropních ptačích druhů na území Brna-střed je zaměřen na tři druhy: poštolka obecná, kavka obecná a rorýs obecný. Po vytipování vhodných objektů byly za tímto účelem v první polovině roku 2021 vyvěšeny hnízdní budky na vybrané objekty ve vlastnictví městské části Brno-střed. Další budky následovaly i v roce 2022. Celkem se jedná o 218 komor na 24 objektech na území Brna-střed. V rámci monitoringu daných budek každoročně monitorujeme jejich obsazenost. Budky jsou nejvíce obsazeny poštolkami (11 obsazených z 20 budek), u rorýsů je obsazenost zatím nízká (3 ze 153 komor) a kavky budky nevyužívají (0 ze 40).

4.12 Členská exkurze: Tišnovsko

Trvání: dlouhodobé
Financování 2023: malý členský grant ČSO
Řešitelé: K. Horák, G. Štětková, G. Čamlík, J. Sychra

V rámci každoročních členských exkurzí Jihomoravské pobočky postupně mapujeme jednotlivé významné lesní celky na území Jihomoravského a Zlínského kraje a jejich lesní avifaunu. Ve dnech 24.–26. března 2023 se uskutečnila exkurze do oblasti širšího okolí Tišnova a jižní části Hornosvratecké vrchoviny. Exkurze se zúčastnilo celkem 23 mapovatelů. Výsledky mapování přinesly cenné údaje využitelné pro odhady početnosti šplhavců, sov a holuba doupňáka v této dosud méně prozkoumané oblasti a k dispozici budou v souhrnném článku v dalším čísle pobočkového časopisu Crex.

5. OSVĚTA A VZDĚLÁVÁNÍ

5.1 Environmentální výchova

Trvání: dlouhodobé
Financování 2023: Interreg V-A SR-ČR 2014-2020, školy
Řešitelé: lektoři EVVO - K. Horák, G. Štětková, J. Švanyga

Environmentální výchově se věnujeme od roku 2020 a od roku 2022 nabízíme výukové programy i v ptačím parku Kosteliska. Výukové programy jsou zaměřeny na nejrůznější témata jako je například městské prostředí, mokřady, migrace, ochrana přírody, jejich společným jmenovatelem jsou však ptáci. V roce 2023 proběhlo celkem 12 realizací výukových programů, kterých se účastnilo 300 žáků z řad ZŠ a gymnázií.

48
puzzleYOU

5.2 Prezentace činnosti JMP ČSO a účast na konferencích

Konference:

- Conservation of Island Breeding Birds: Challenges and Best Practices (Vilnius, Litva) – příspěvek „Protection of Common Tern in South Moravian Region – 2008–2023“
- Biodiverzita vojenských cvičišť v proměnách času (Impact Hub Praha) – příspěvek „Ptáci Pánova včera a dnes“ (G. Čamlík, O. Ryška)
- 32. ornitologická konferencia Aplikovaná ornitológia 2023 (Zvolen)
- Zoologické dny (52. ročník, Brno)

Workshopy:

- Revitalizace mokřadů a obnova slanisek – projekt LIFE in Salt Marshes
- Metodické přístupy k monitoringu a hodnocení stavu chráněných území pro ochranu stanovišť a druhů (nejen s vazbou na vody)

Další:

- Ornitolog na drátě
- Ornitologická akademie
- Přírodovědný kemp Rychta
- veletrh Bird Experience, Illmitz, Rakousko

5.3 Grazing tour

Trvání: květen a září 2023
Financování 2023: Eurosite, vlastní zdroje
Účastníci exkurze: G. Čamlík, T. Čamlíková

Exkurze a workshop byly zaměřeny na poznávání a diskuzi o využití pastvy v chráněných územích a soukromých rezervacích, stejně jako na obnovu přírody prostřednictvím tohoto tradičního managementového nástroje. V neposlední řadě šlo také o networking osob a institucí, kteří se zabývají ochranářskou pastvou napříč Evropou. Největší přínos měla především vzájemná výměna zkušeností a sdílení osvědčených postupů. Exkurze se skládala ze dvou částí: první část byla zaměřena na příklady pastvy v Nizozemsku, druhá proběhla v Polsku. Zajímavé bylo sledovat rozdílné přístupy státních institucí, neziskových organizací a farmářů v jednotlivých zemích, což přispělo k širšímu pochopení různorodých metod a strategií.

6. PÉČE O PŘÍRODU A MANAGEMENTY

6.1 Ptačí park Kosteliska

Místem, kde management krajiny realizujeme nejvíce, jsou Kosteliska u Dubňan na Hodonínsku. Jde o přírodně zajímavé území, kde v posledních dvou desetiletích byla velká část dříve obhospodařovaných ploch opuštěna a zarůstá zejména geograficky nepůvodními a invazními druhy rostlin i dřevin.

Park postupně vzniká od roku 2019, jeho území se každoročně rozrůstá o nově nabyté pozemky. Prolíná se tu pestrá mozaika různých biotopů. Větší či menší tůně střídají podmáčené rákosiny, vrbiny přecházející ve vlhké louky a olšiny, vše doplňují drobné plochy lesíků. Na okrajích území, pár set metrů od říčky Kyjovky, lze ale najít i zcela suchá, téměř stepní stanoviště, tzv. hrúdy. S využitím tradičních způsobů hospodaření, jako je pastva a sečení, a cílených drobných zásahů v krajině, např. hloubením tůní či výsadbou vhodných dřevin, se daří rozšiřovat vhodné podmínky nejen pro ptactvo, ale i pro další druhy živočichů a rostlin naší fauny a flóry. Obnovní management probíhá na přibližně 30 ha.

V roce 2023 jsme kromě již zavedené pastvy šesti krávami uherského stepního skotu a stáda ovcí vyzkoušeli i pastvu koňmi.

Díky projektu KAM za ptáky jsme vydali checklist ptačích druhů zjištěných na Kosteliskách. Seznam obsahující všechna pozorování z cíleného monitoringu ale i náhodných pozorování návštěvníků obsahoval k 20. 8. 2023 celkem 203 ptačích druhů. Aktualizace checklistu budou každoročně publikovány na našem webu.

Udržovaná plocha pastvou

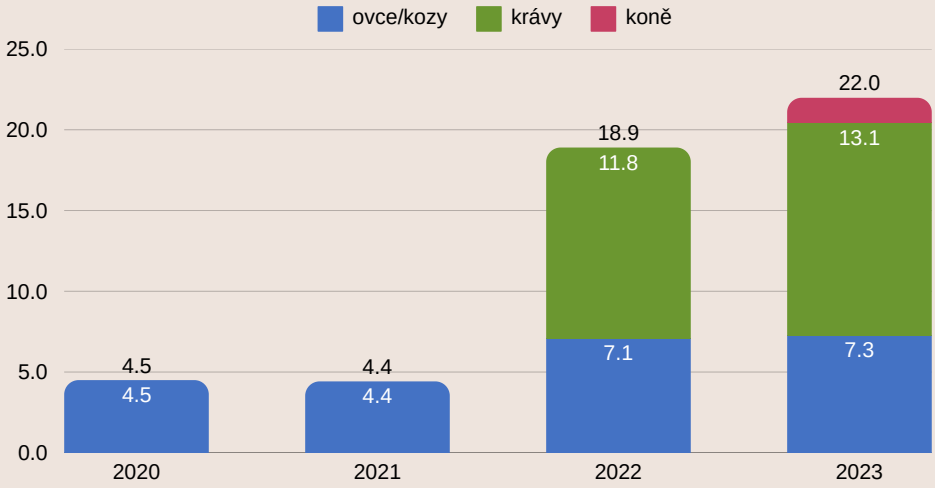

Udržovaná plocha mechanizací

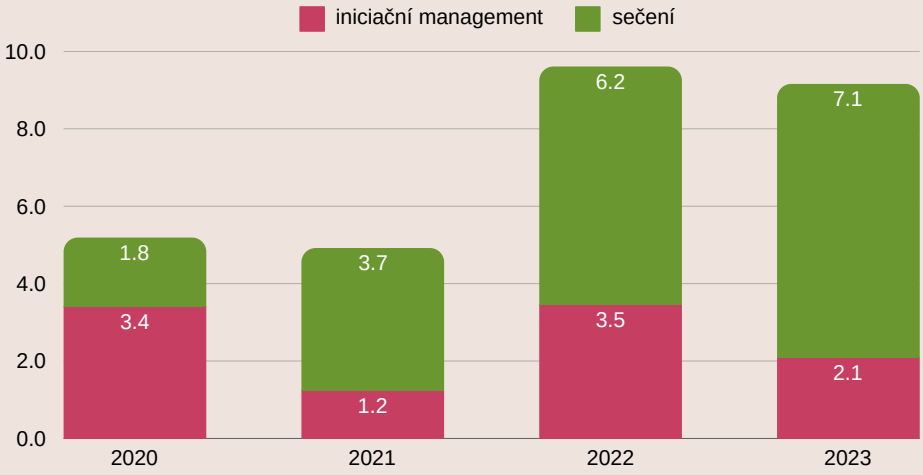

Akce v ptačím parku

Setkání odborného týmu biologů
V únoru 2023 proběhlo v Dubňanech setkání odborníků k ptačímu parku Kosteliska. Jednalo se o setkání lidí různých biologických profesí, kteří se věnují monitoringu bioty v ptačím parku. Setkání nabídlo příležitost prezentovat výsledky jednotlivých průzkumů a diskutovat o budoucím směřování a cílech v rámci správy parku. Následující den proběhla společná exkurze.

Tradiční osvětové akce:
Jako každý rok v ptačím parku proběhla exkurze ke Světovému dni mokřadů, Vítání ptačího zpěvu a podzimní Festival ptactva. Druhým rokem jsme také uspořádali Dravčí den, kdy jsme zkoušeli podle nové metodiky spočítat teritoria dravců. Novinkou pak byl Entomologický den (ve spolupráci s Východomoravskou pobočkou ČSE).

Dobrovolnické brigády:
Poprvé jsme vyzkoušeli jednodenní dobrovolnickou akci v zimě. Navzdory ležícímu sněhu a chladnějšímu počasí jsme se sešli v hojném počtu. Podzimní víkendová brigáda byla z rušného října přesunuta do klidnějšího září. Celkem se dobrovolnických brigád zúčastnilo 129 pomocníků.

Objevujeme také důležitost firemního dobrovolnictví, kdy zaměstnanci firem využili volné dny určené na dobrovolničení, které jim poskytuje zaměstnavatel jako benefit – v roce 2023 nám s pracemi na Kosteliskách přišlo pomoci takových 32 zaměstnanců.

Všem dobrovolníkům děkujeme za pomoc!

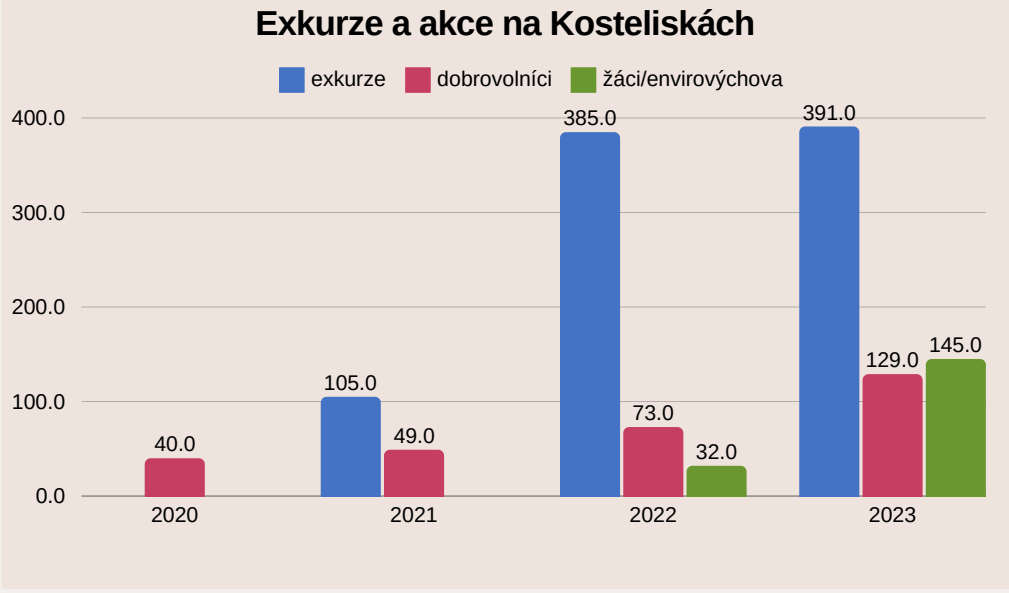
Exkurze a akce na Kosteliskách
exkurze
dobrovolníci
žáci/envirovýchova
400.0
300.0
200.0
100.0
0.0
40.0
105.0
49.0
385.0
73.0
32.0
391.0
129.0
145.0
2020
2021
2022
2023

Žijeme v Ptačím parku KOSTELISKA

6.2 Péče o chráněná území

trvání: dlouhodobá
financování 2023: JMK
řešitelé: G. Čamlík, O. Ryška, J. Horák, K. Polášková, M. Stehlíková, P. Prudil

PP Hovoranské louky
V roce 2023 byla na přírodní památce Hovoranské louky prováděna péče formou pastvy stáda ovcí a koz, které se na ploše o rozloze 4 ha páslo od května do listopadu. Pro zajištění optimální údržby lokality byly vybrané části, často strmé svahy udržovány pomocí křovinořezů, a to v mozaikovité seči v podobě pásů na ploše o velikosti 2,5 ha. Seno z jarní seče bylo sbalíkováno a odvezeno z lokality. Pokosená ruderální vegetace z ochranného pásma byla následně spálena mimo hranice přírodní památky.

PP Sovince
V roce 2023 proběhla v přírodní památce Sovince údržba ploch o celkové rozloze 1,3 ha, které byly pokoseny pomocí bubnové sekačky a křovinořezů. Zaměřili jsme se na likvidaci akátových výmladků, především v okrajových částech přírodní památky. Údržba zahrnovala dvě etapy: letní a následnou podzimní seč. Větve a pokosená ruderální vegetace byly na místě spáleny. V PP pečujeme také o výsadbu třešní.

7. PRAVIDELNÉ AKCE PRO ČLENY I VEŘEJNOST

Naši členové pořádají na území působnosti pravidelné exkurze ke Světovému dni mokřadů (kolem 2. února), Vítání ptačího zpěvu (vždy první víkend v květnu) a podzimní festival ptactva (první říjnový víkend). Informace najdete na webových stránkách a facebookových profilech ČSO nebo Jihomoravské pobočky ČSO.

Mimo akce v terénu se pravidelně setkáváme na neformálních setkáváních v restauraci Thalie v Brně. Tato pravidelná setkávání probíhají vždy druhou středu v měsíci od 19:00 (mimo velké prázdniny).

8. AKTIVNÍ ÚČAST VE SPRÁVNÍCH ŘÍZENÍCH

Trvání: dlouhodobé
Financování 2023: z vlastních zdrojů
Řešitelé: T. Čamlíková, M. Berková, G. Čamlík, J. Sychra, D. Horal, K. Horák, P. Heralt, J. Švanyga

Účastí ve správních řízeních můžeme aktivně ovlivnit rozhodnutí, která mají dopad na životní prostředí. Jsme přihlášeni všech obcích s rozšířenou působností v Jihomoravském kraji a v okresech Zlín a Uherské Hradiště v kraji Zlínském, a také v obcích, na jejichž katastrech se nachází ptačí oblasti, CHKO nebo národní park Podyjí. S úřady komunikujeme prostřednictvím datové schránky. V roce 2023 jsme se zapojili do min. 30 správních řízení. Většina z nich se týkala zásahů do biotopů, rekonstrukce budov, odchylných postupů pro zvláště chráněné druhy, kácení dřevin rostoucích mimo les nebo úprav vodních toků.

9. VYDÁVÁNÍ ČASOPISU CREX

Trvání: dlouhodobé
Financování 2023: redakční práce byly částečně pokryty z projektu Živé mestá – ochrana vtákov v urbánnom prostredí (INTERREG V-A SK–CZ), na tisk a distribuci jsme získali dotaci Jihomoravského kraje
Řešitelé:
vedoucí redaktor: V. Škorpíková,
redakční rada: D. Horal, J. Sychra, V. Kodet, M. Valášek

Časopis Crex vychází jednou ročně a publikuje příspěvky týkající se avifauny jihomoravského regionu, a regionu Vysočiny. V roce 2023 vyšlo číslo 40, které bylo specializované především na městské ptáky. Stěžejní jsou články vyhodnocující mapování rorýsích hnízdišť, nocoviště havranů a rozšíření kavky a chocholouše na jižní Moravě. Poprvé bylo toto číslo distribuováno elektronicky všem členům, papírová verze je k dispozici pro zájemce (v případě zájmu napište na ***jmpcso@birdlife.cz***).

za podpory:

jihomoravský kraj

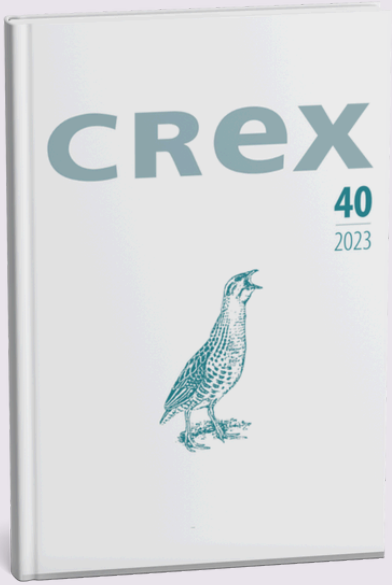

10. HOSPODAŘENÍ V ROCE 2023

Předkládáme vám rozvahu ve zkráceném rozsahu, ve které naleznete přehled hospodářských výsledků. Je zároveň uložena ve Sbírce listin rejstříkového soudu.

Celkem bylo vydáno 117 faktur v celkové hodnotě: 1,470.427 Kč, na základě objednávek a smluv o dílo. Na činnost, ptačí park Kosteliska a časopis Crex jsme obdrželi 12.175 Kč od fyzických osob. Z dalších darů bylo 9.800 Kč využito na úhradu ubytování na jarní členskou exkurzi (Malý členský grant ČSO), 14.200 Kč od firmy ZEBRA a 500.000 Kč od ČSO na aktivity týkající se ptačího parku Kosteliska a na výkup některých pozemků.

Za všechny dary srdečně DĚKUJEME!

V roce 2023 byl Ministerstvem financí ČR proveden audit projektu Zelené horizonty. Provedeným auditem nebylo identifikováno zjištění, což značí, že nebyl zjištěn žádný nedostatek a že byl projekt veden bezchybně.

10.1 Rozvaha

Označení	AKTIVA		číslo řádku	Stav k prvnímu dni účetního období	Stav k posled. dni účetního období
a	b		c	1	2
A.	**Dlouhodobý majetek celkem**	**Součet A.I. až A.IV.**	1	2 868	7 431
A. II.	Dlouhodobý hmotný majetek celkem		3	3 157	8 326
A. IV.	Oprávky k dlouhodobému majetku celkem		5	-289	-895
B.	**Krátkodobý majetek celkem**	**Součet B.I. až B.IV.**	6	6 027	9 492
B. I.	Zásoby celkem		7		1
B. II.	Pohledávky celkem		8	2 855	7 744
B. III.	Krátkodobý finanční majetek celkem		9	3 172	1 740
B. IV.	Jiná aktiva celkem		10		7
	Aktiva celkem	**Součet A. až B.**	11	8 895	16 923

Označení	PASIVA		číslo řádku	Stav k prvnímu dni účetního období	Stav k posled. dni účetního období
a	b		c	3	4
A.	**Vlastní zdroje celkem**	**Součet A.I. až A.II.**	12	3 297	10 454
A. I.	Jmění celkem		13	3 310	10 222
A. II.	Výsledek hospodaření celkem		14	-13	232
B.	**Cizí zdroje celkem**	**Součet B.I. až B.IV.**	15	5 598	6 469
B. III.	Krátkodobé závazky celkem		18	5 565	6 469
B. IV.	Jiná pasiva celkem		19	33	
	Pasiva celkem	**Součet A. až B.**	20	8 895	16 923

30 let
1993-2023
ČSO
JIHOMORAVSKÁ POBOČKA